

КРИЛЬ — ВЕСНА

В гойданні сонце. Криль — Весна.
І вітер колихи колосить.
Жавурний жайворон — веснар
Втонився в синяве волосся.

Крилить Весна. З гори. З гори.
Синявінь плещеться о плавні.
(Синявінь — споминів обрив,
А плавні — легіт чулий, плавний).

Крилить Весна. Музика. Зззінь.
Соснявий сон в ряснім осонні.
(О, не здивуйте! Звуків синь
Стрімкий струмок мені натоннив).

.

Це вітер веслим весняком
Розчахне дум зелену яблунь
І на розпутті катакомб
Задзаявульть загірним зяблем.

Це вітер веслим весняком
Ударить обзем небо слізне,
І струнні струмні, — мов докор
Поетам брязкоту заліза.

Жавурний жайворон — веснар
Втонився в синяве волосся.
В гойданні сонце. Криль — Весна.
І вітер колихи колосить.

ЄВГЕН ЯВОРОВСЬКИЙ
В СОБАЧОМУ ЯРУ

1

Повертатися в рідне місто, де ти родився, зріс, боровся, страждав і пив радість, де тобі знайомий кожен крок, кожна вулиця, кожен завулок, кожна околиця!

Чи є що краще за поворот через якіхось дев'ять років у своє прекрасне місто? — Нема! Це кажу я з певністю й свідомо, бо ніщо так не впливає, ніяка зустріч, як зустріч із містом.

Поїзд, наче на перегонах, улетів на станцію й закачав гордий і радісний. Я не вийшов з вагону, я переплигнув через голови юрб і зупинився в місті. Ось воно переді мною! Ось башта з годинником! Годинник є? Є! А не було ж. Вибило знарядом, як корок з пляшки. А тепер є. Повзуть стрілки, вимірюють те, чого не можна все ж таки зміряти. Розкладають тільки час на рівні відрізки, що звуться годинами.

Сімдесят вісім тисяч вісімсот вісімдесят вісім відрізків часу я не бачив цього міста! 78888 разів обішли стрілки циферблат, одмежовуючи години.

Тисячі візників, авто, трамваїв, автобусів пропонували мені свої послуги — одвезти мене в місто, в серце його. Ні! Мільйон раз — ні! Я піду пішки! Піду, щоб відчутти брук, тротуари, землю рідного міста, його радісний гук, його переможну ходу, його нечувану розмову!

Я іду містом і через силу впізнаю його. Я лишив його, сповнене порохового диму революції, а повернувся в місто, що тремтить від радісного ритму будови.

Я прислухався до людського гомону, я вдивлявся в обличчя незнайомих, але своїх, близьких людей, і не почув, ані побачив смутку, незадоволення, жаху, — ні! скрізь — радість, здоров'я, сміх! І кожна людина,

в обличчі якої я читаю: це нова людина. це переможець! це працівник! — здається мені близькою, рідною! От, цей засмаглий молодий робітник, що поспішає з роботи додому й наспівує під ніс собі.

Ось він переходить вулицю і йде якраз проти мене, широкий у плечах, без картуза, з темним навислим чубом. Я їду назустріч, рівняюся з ним... і... хапаю його за руки!..

Вітер одкинув чуба
і я побачив:
над правим оком —
шрам!..

О! Хто ж це? Шрам! Ні!.. Він!.. Я стискую йому руки до болю, а він посміхається здивований і спантеличений так, як і я...

Я почуваю, що голова моя розлетиться на дрібні тріски від згадок!..

Шрам!

Та це ж...

.....

Роки полетіли назад! Світ перекрутився перед очима!
27... 26... 23... 21... 19... 18... 17... уперед 18...
знову назад... 17... 18... 17... ні! 18! 19! 18!

Канонада! Місто хрипить!..

.....

Загін червоних із заводу, залізниці й електростанції відрядив нас одинадцятьох на розвідку... дістатися до району червоної артилерії... закріпитись на позиціях...

Рушили...

Ріг...

Чотирьохповерховий будинок... Постріл з гармати...

Дз-з-р-р-дз-з-у-гу-гу-гур-р-р!

Знаряд пролетів і влучив у балкон... вогонь... дим...

... і не скоро я очунявся після вибуху. Лежачи я побачив, що балкон упав, як зімнятий папірець, що викинули з вікна, і тепер у стінці з'яяла здорова дірка, що раптом відкрила середину чиеїсь кімнати. В ній було все розкидане, кожна річ лежала не на своїм місці. Пожильців не було й душі,— вони, мабуть, сиділи в підвалах і льохах, там, де, на їхню думку, було безпечно.

Наш цеп пішов наперед...

Дз-з-р-р-дз-з-у-гу-гу-гур-р-р!

Знову на головою пролетів знаряд і за тим десь розірвався. Потім другий, третій, все далі й далі.— Тепер— безпечно, подумав я й зібрався сказати про це Генадієві і водночас закрімити, що його не чуть.— Невже вбито?

— Генадій!— вголос обізвався я до товариша.

Відповіді нема. Тоді я наважився підвестись, але відчув, що не можу поворухнути лівою ногою. Зробивши зусилля, я все ж таки сів і тепер побачив одразу, що в мене поранено ногу, а в Генадія з голови збігала кров. Що ж робити?— чи рятувати себе чи товариша? Я розгубився й сидів, не роблячи ні того, ні другого. Але ось він поворухнувся й, не випускаючи з рук гвинтівки, підвівся, похитуючись, як човен на хвилях.

— Генадій... живий!?

Я майже вигукнув ці слова, а він у відповідь тільки конвульсивно здригнувся й випалив з гвинтівки. Я бачив, як куля черкнулась бруку й зникла, залишивши слід на камені. Генадій упав навznak. Тепер я побачив, що в нього над правим оком був розсічений лоб відламком від знаряду.

— Генадій!? Генадій!!! Дорогий!

— Ти? Ти?!

Ми мало не задавили один одного в обіймах.

— Ти? О, так! Шрам допоміг упізнати. Ну? Як? Що? Де?

Людина завжди хоче дізнатися про все — раптом! Така нетерпляча людина, нестримна.

Я оглядав Генадія так, ніби передо мною стояв не він, а марсіянець, або ще якийсь мешканець невідомої планети. Я дивився на нього й бачив усе те, що ми пережили колись удвох.

Я читав найцікавіший роман, дивлячись на нього, і, перегортаючи невидимі сторінки, захоплювався все більше й більше і не міг одірватись від цього прекрасного рукопису, що ним ніколи й ніхто не заживе слави. Зринали й зринали величезні розділи згадок: героїчні роки боротьби, незгод і перемог.

Генадій був моїм першим другом і товаришем.

Непомітно для самих себе ми дійшли до будинку, де мешкав він, і зупинились.

— Ходім до мене, — сказав він. — Покалякаєм, поки повернеться дружина з роботи...

— Ти жонатий? Не може бути? — скрикнув я.

Генадій з усмішкою промовив:

— Все може бути... іменно все...

— Так чого ж ти мовчиш, Генадію, розповідай швидше, як це трапилось, коли, хто ж вона...

— Пробач, — зупинив він мене. — Я вже вдруге чую від тебе, що ти мене називаєш Генадієм тоді, коли я ніколи не носив такого імени.

— Хіба? А як же тебе звуть? Невже я міг забути твоє ім'я?

— Виходить, що забув, коли так. Ну, пригадай! Не пригадується? Ха-ха!.. Ну, на, дивись...

Він витяг з кешені членську профспілкову картку й показав мені. Дійсно я забув його справжнє ім'я й не знаю, через що називав його Генадієм. Але я до-

зволю собі називати його Генадієм і далі, мені так краще.

— Тепер ти хочеш знати, як я одружився й з ким? — запитав він мене згодом, — гаразд, я розповім тобі про це... — і мені здалося, що його голос на цих словах несподівано захрип, як буває від хвилювання.

Я приготувався слухати й слідкував за Генадієм. Він затулив обличчя руками, одкинувши назад голову, і по хвилі, стрепенувшись, почав оповідати. Але він говорив так розкидано, так уривчасто, що інколи доводилось перепитувати його по декілька разів, щоб зрозуміти якусь думку. Він говорив тихо, ніби про себе, і де, як здавалось, треба було чекати від нього особливого піднесення, він, навпаки, стишував свій голос так, що я всю свою увагу й слух напружував до болю в голові. Часами я жалкував, що наважився запитати його про одруження — бо голос тоді тремтів і вигинався, як молоде деревце під ударами скаженого вітру...

Ось про що розповів мені Генадій...

2

Прольот ферми залізничного мосту відкликався на кожний удар молотка. А їх декілька десятків на всіх мовах весело перегукувалися, вганяючи клепки в залізне м'ясо штабів і брусів. Цей невгомний урочистий гімн молотків нагадував водночас і перебої на рейках, і молотьбу в сто ціпів на току, і кулеметний стрекіт, і тарахкотіння мотору. Тисячі складних асоціацій спливали на думку, мільйони різноманітних варіантів міг би викласти в довгий шерег розум-фантазер, прислухаючись до тривожного й радісного перегукування молотків.

Раз-раз! Грюк-грюк! Тук-тук!

Здавалось, що ферма вмивалась потом разом з робітниками. Молоток вислизав з рук, ніби рвався кудись на простір, щоб по-молодечому охопити радісним вигуком всю природу.

90 Робочий день кінчався. А з ним стихав і гомін, і грюкіт.

Генадій скінчив умиватися й, почувши на собі чийсь гарячі руки, обернувся.

— А, це ти, Тамаро? Я зараз...

І Генадій, витерши рушником обличчя, заклопотано побіг до робітника, що був у місцкомі за голову культвідділу.

— Романе, так як же буде?...

Роман примружив око і всміхаючись промовив:

— Що, нетерплячка бере?

— Та треба вже якось вирішати — коли й що...

— Нічого, голубчику, подай заяву — ми розглянемо, обговоримо й дамо тобі відповідь, як і що.

— Та коли б швидше!

— Чого тобі поспішати? Поспішиш — людей насмішиш! А ми вже хочемо таке весілля встругнути, щоб, матері його ковінка, ні в кого такого не було!

— Вже й не було!..

— А звісно! Офіційна частина — раз, урочиста частина, — два, товариська частина — три! От тобі й міркуй! Подавай заяву, кажу, і чекай відповіді, на коли ми цю музику призначимо.

— Добре... ну, поки що.

Роман знову примружив око й, посміхнувшись, озвався до товариша.

— Бачив? Жениться хлопець з тією дівчиною і хоче, щоб культком йому весілля влаштував. Ач, як обійнялись, наче тут опріч них нікого більше нема!..

3

Робітничий посьолок розташувався одразу за Собачим Ярмом у зелені серед великих кущів бузку та бузини. Біляві будиночки обліпили чималий клопоть землі, немов цвітом укрились дерева. На прогалині за посьолком розбито майдан. Тут зібралась молодь з усього посьолку, як завжди під неділю, та й що-вечора.

Посеред майдану закопано стовп, а на ньому ліхтар. Це спорудили хлопці, щоб видно було вночі, бо місяць, що плазував по небі, мало допомагав своїм світлом, млявим і мізерним.

Надніччя. Генадій стоїть трохи осторонь від гурту. Тамара не прийшла сьогодні, хоч обіцяла бути. Майдан, куші, як декорації кепської провінційної сцени, освітлені каганцем, стоять тихі, незвучні, задумані. В повітрі спека. Нічна спека. В таку пору кожний звук лунає гостро, чітко. Над майданом дзвенить сміх якось надтріснуто, уїдливо. Може то Генадієві він видається таким терпким, неприємним.

До нього підійшов хлопчина, сусід Тамарин, і стиха промовив.— Гень... у неї мати хвора, але вона прийде, казала, коли впорається...

І Генадій озвався сухо, не обертаючись навіть до хлопця :

— Не прийде. Вже пізній час.

— Ні, прийде, бо переказувала тобі сказати, що прийде...

— А ти не брешеш? — запитав Генадій і поглянув тепер на хлопчика.

— Ні. Не брешу, — відповів той.

Місяць сховався зовсім. Повітря стало гаряче, як у жаркий день. Гомін почав стихати. Хтось порадив розходитись, щоб не захопив дощ. І молодь — хто двійками, хто трійками почали розділяться, щоб разом іти додому.

Генадій перейшов у інше місце, щоб його не побачили, і знову замислився. Про що він думав, він і сам не знав. Так вертілись думки невиразно, мляво. Спочатку він думав про те, що Тамара не знала, що він звернувся до культкому в справі їхнього весілля, й намагався придумати, як він запитає в неї про згоду, але нічого не спадало на думку й це його дратувало.

— Прощай, Гень, — раптом почув він коло себе голос. Це говорив той же хлопчик: — Ти б пішов їй назустріч, бо вона не подивиться, що дощ...

Генадій нічого не відповів.

Майдан через які п'ять хвилин став порожній. Самотний ліхтар та Генадій, що не мав сили рушити звідси чи то на зустріч Тамарі, чи то просто додому, і стовбурів у темному кутку незадоволений і прибитий.

Але не довго простояв він, бо скоро війнув вітер і перші краплі дощу несміливо долетіли до землі.

— Нічого не поробиш,—сам до себе проказав Генадій і, насунувши вище комірця сорочки, нехотя почвалав з майдану.

Дощ спадав тихо й несміливо, маленькими краплями, так, що, здавалось, вони не встигали долетіти до землі й висихали від гарячого повітря. Ось уперше за всю ніч пролетів сильний вітер і освіжив спечену землю. Другий порив, дужчий і свіжіший, погнав перед собою стовп пилу. Дощ ущух. Звідкись долітали голоси, потім щезали, й глуха ніч налягала на землю важко й незграбно.

Генадій плівся, ніби стомлений важкою роботою, звисивши руки і перевалюючись на боки, як ходять матроси.

Було ще не дуже пізно й він думав обійти навколо яру й повернутися додому. Він ішов тихо, повільною ходою, один серед тиші й густої ночі.

Знову звідкись долетіли голоси й раптом з них вийшов придушений крик, ніби тій людині, що кричала, покляли на рота подушку.

Генадій зупинився й підвів голову, щоб прислухатись, але другий зойк, що роздер околицю, примусив його стиснути кулаки.

Тепер чути було виразно, що крик ломився з Собачого Яру й тим, що він здалека долітав до вуха, він набував такої сили, що найполохливішу людину зрушив би кинутись на поміч.

Генадій підбіг до яру й поглянув униз. У глибині реготала юрба й коли не коли з того реготу вилітав істеричний зойк. Він слабшав що-разу й по цьому можна було впізнати, що людина вибивається з сил.

Генадій не знав, що йому робити. Його зупиняло почуття самоохорони, а крик збуджував у ньому нестримне бажання стати на поміч.

— Грабунок?! Убивство?! —

за одну мить сотню разів перепитував себе він у думках, що носились у голові, як вихрясті хвилі.

З яру долетів важкий стогін і Генадієві вчулося навіть одно слово, що напружило йому ноги, й він, забувши про самоохорону, скочив у яр. Але ноги посковзнулися й він посунувся вниз, наче з льодової горки, шарпаючи одіж і тіло.

Він не мав ніякої зброї, навіть звичайного ножа, і від такої думки силкувався спинити свій польот. І, вже долітаючи до низу, він усвідомив всю небезпечність свого необережного кроку.

Голоси з яру долітали виразніше.

— Корявий! Тепер моя черга!..

— Моя! Моя! — ревів хтось медведем.

Генадія прибило до куща гвіздком. Тепер він чув виразно те слово:

— Корявий!..

Це ім'я нагонило жак на мешканців замістя. Корявий! Коли б він був „героєм“ десь у Америці чи в кіно-фільмі, за його голову давали б тисячі...

До низу лишалося сажнів чотири.

Генадій напружив зір і серед лігва в яру побачив гурт. Корявий стояв з широкими ногами, взявшись в боки й дико реготався. Колом — банда. Долі лежала жінка. Спідниця й білизна — роздерті на шмаття. Голі ноги кволо розкинулися врозтіч.

Якась невідома сила штовхнула Генадія, він пустився куща, за який тримався обома руками, і скочив униз.

Від такої несподіванки Корявий здивовано поглянув на Генадія, що зі стиснутими кулаками став поміж ним і жінкою, що лежала осторонь. Банда розходилася й останній з неї зникав у кущах.

Генадій стояв, як стовп, не знаючи, що робити. Уперше в житті з ним трапилась така пригода.

Але ось Корявий свиснув і ступив крок наперед.

Зашаруділи кущі. Гілки розступилися й одвернулися набік. Темні кущі, як злодій вночі, так тихо й обережно розступилися й затремтіли, мов у пропасниці.

Генадій почув позад себе шарудіння. Обернувся: три напівзігнуті постаті підкрадалися до нього. Усі трое виступали один за одним, підійшли ближче й оточили Генадія півколом, устроївши в нього свої погляди й руки — до кишень.

Дівчина тихо відповзла по траві набік. На неї тепер ніхто не звертав жодної уваги, і вона перелякано дивилася на Генадія, не тямлячи нічого з його несподіваної появи тут серед кущів і бандитів. Він, їй здавалося, злетів нізвідки, як злітає вітер: ось не було й раптом різкий подих ф-р-р-р-ф! Тремтячими пальцями вона силкувалася натягти на коліна сукню, але це їй важко давалося.

Оточений з усіх боків, хоч і не тісним колом, Генадій почував себе звязаним по руках і ногах. Тепер йому з пам'яті зовсім вилетіло те — чого він тут опинився. В голові було порожньо, якесь задубіння оволоділо ним, що одібрало в нього думки, мову, сплутало його м'язи й заховало серце. Просто проти нього стояв Корявий і обводив напруженим зором банду. Коло стискалося, звужувалося навкруги Генадія, й хоч ні один з них не торкався його, він відчував, що його здавлює щось, немов залізним кільцем. Він відусюди чекав чогось страшного й від того, що не міг знати, звідки прийде оте страшне, що не можна збагнути його, він стояв, немов би вгруз у землю, чекаючи, що ось-ось провалиться наскрізь.

А може вдасться виплутатись? Може вибачитись, придумати виправдання, пояснити, може вони зрозуміють його, що він ненароком тут опинився?...

— Ненароком...

Генадій якось гірко посміхнувся. Він пригадав не-
давні свої почуття й наміри — стати на поміч... за-
хистити...

І загальмована думка його раптом перетворилася
в істеричний крик:

— Що ви робите?

Тиша.

— Ну!..

Він почув голос, в якому були й загроза, й попере-
дження, й злорадна втіха і лютість. Це говорив Корявий.

Над головою в Генадія поволі підвелась рука й
стисла кастет.

І вдруге проказав Корявий оте „ну...“ вже не так
гостро, а крізь зуби, розложивши дві літери на сотню
дрібних півзвуків, смакуючи кожен з них, і Генадієві
вчулося, що то куля, затримана в своєму льоті, про-
співала тягуче й нудно. Немов пилка впирається в тіло
древесини, стогнучи протяглим зойком, так уїлося оте
„ну...“ в мозок Генадієві.

Кастет заціпив у нього над головою: дівчина при-
клала пальці до рота й завмерла, чекаючи на удар.

Восьмеро очей перебігли колом декілька разів від
одного до другого, як серпантин різнокольорових
фарб, кілька обертів зробивши на вісі.

Генадій поглядом оббіг коло —

Корявий!

Стисле око!

І водночас кастет упав йому на голову...

Скрикнула дівчина й прикусила пальці...

тихо-тихо скрикнула.

Генадій захитався...

... темні кущі проковтнули чотирьох бандитів...

... і впав навznak.

Дівчина припала до землі й причаїлася.

Може годину, може дві.

Зайнявся край неба. Зникли тіні, розчинилися в світанні, в уранішній росі. Прокукурікав півень, і несміливо обізвалася перша пташка в кущах.

Над Генадієм, схилившись, дівчина.

Він розплющив очі — дівчина одсунулась від нього — підвівся, на лікоть зіпершись, й скрутнув головою.

— Нема...

прошепотіла дівчина.

Генадій, не обертаючись, перепитав:

— Га-а?...

Дівчина сміливіше пояснила:

— Їх нема...

— У-гу...

апатичним тоном погодився Генадій і сів. Очмаріло поводив очима так, ніби з просоння, чи з похмілля. Повів рукою по голові й поглянув на кров. Хитнув головою, немов би погоджуючись і не погоджуючись із тим, що сталося, але з чим саме — не міг уявити.

Де-далі очмаріння розвіялось: холодна вранішня роса пройняла холодом, і зуби проклали першу нитку дробу.

— Пішли... нема...

обізвалася до нього дівчина.

— Гень...

Генадій схопився на рівні ноги.

— Гень, тебе вдарили... я боялася іти і чекала на тебе...

— Та... ма... ро... Ти?!...

Генадій схопив себе за голову, силкуючись збагнути пережиту ніч, уявити послідовність подій і зрозуміти трагедію, свідком якої він став. Плутались думки, вилітали чудернацькі слова, роїлися гадки, міркування... І, все ж таки, з якоїсь невиразної маси він зрозумів одно: він був свідком згвалтування Тамари.

Вона ступила два кроки, похитнулася й ухопилася рукою за кущ. Поглянула на Генадія червоними очима, заллялася соромом і болем.

— Гень,— тихо проказала вона.

Годі було Генадієві домислюватись. Він все зрозумів. І біль, ще досі невідомий, біль за близьку людину, скорчив його тіло.

— Ходім...

врешті промовив він.

Дві зігнуті постаті вийшли з яру.

Генадій віддався думкам.

Сірий ранок, такий непривітний, такий шорсткий, як смага на висхлих губах. Скривлені будівлі ще дужче похилися на бік, і, здавалося, скреготіли, як зубами, кривими й темними вікнами. А коли витикалося сонце, вікна, як живі істоти, ехидно посміхались. І така покручена, як змія, вулиця, брудна, задрипана,— коли вона скінчиться? Коли кінець цим уїдлигим думкам?...

Нараз Генадій підбіг до дівчини, якось кумедно обійняв її, повернув обличчям до себе і глянув їй у червоні очі:

— Пробач мені, що я не зміг стати на поміч... пробач...

Тамара одвернула очі, щось невиразне прошепотіла їй, одірвавшись від нього, хутко пішла наперед.

4

... і молоток боляче ударив по пальцях. Генадій ніби й не помітив цього. Він наче навмисне ударив себе по пальцях, наче так і слід було зробити, щоб знайти якийсь вихід з того розпачливого стану, з яким він прийшов і на роботу. Це вже четвертий день, як він ходить неприкаяний, тиняючись посеред роботи, млявий, прибитий, ні з ким не говорячи, нікому не відповідаючи. Його товариші ніяк не допиталися, нащо то йому перев'язано голову, хоч і були переконані, що ініціали „Т. С.“ і „Г. Р.“, що з'явилися в учорашній газеті у відділі пригод і злочинів, були ініціалами Тамари й його — Генадія.

Робітники сходились купками й, шепочучи, хитали головами, а він „такий веселий“, а він „такий бадьорий“ зомлявів і притих.

Генадій одклав молоток набік і замислився.

До нього підійшов Роман.

— Здоров, Генадію!..— привітався він і простяг на привітання руку.

Генадій механічно проробив те ж. По хвилі звернувся до Романа, несміливо, стиха:

— Я подавав... заяву... до культкому...

— Так, так,— відповів Роман,— я власне за тим і прийшов. Так, значить, культком погодився...

— Погодився?!— майже вигукнув Генадій, а тоді тихо проказав удруге:— Погодився... погодився...

— Погодився й тепер од тебе вже, значить,— коли призначати весілля, щоб, значить, на який день, а Семен казав, що, значить, намалює афішу і про все, значить, напише, про музику, значить, і про весілля...

— А ти знаєш, Романе, що я... не женюсь... тепер...

— Як?

— А от... передумав... не буду... не можу...

— Е, кинь, хлопче, як же так: „не буду“, культком постановив, значить, тепер не одкараскуйся, а женись. Та ти тільки уяви собі, що то, значить, яке весілля буде!.. Культком уже й подарунок тобі намітив... Ні, ти вже, значить, женись і, значить, не відмовляйся...

Генадій тільки скрутнув головою, рішуче заперечуючи Романові слова.

Раз-грюк! Грюк-грюк! Тук-тук!

Навколо кипіла робота. Сміялися молотки, фиркав кран, перетягаючи по кілька сот пудів шмати заліза, а поруч шипіли й перегукувалися паровози, засновуючи павутинням диму станцію.

До вокзалу повз залізничні майстерні пробігали заспані трамваї, авто, прольотки. Привозили й одвозили заклопотаних людей. І трамваї, і авто, люди й коні видавалися якимись химерними заведеними машинками,

які бігали, снували, кричали, їли, співали, думали, і все це доти, доки ще заведений механізм, доки не розкрутилася пружинка.

Прогув гудок. Генадій мовчки склав роботу й пішов з похнюпленою головою. Пішов вимірювати довгі вулиці.—Генадій, Генадій, Ге-на-дій... Єдине слово з усіх думок вешталось у нього в голові, а тоді—Тамара, Тамара, Тама-ра... і нічого більше. Довго тинявся вулицями, шукаючи якоїсь розваги, щоб розвіяти нудьгу, і нічого не знаходив.

Поволі він змішався з натовпом і вже зовсім не міг уявити, навіть куди він іде, для чого... Віддавшись течії, він, як тріска з розбитого човна, понісся вперед, не знаючи ні мети, ні шляху. Його кидало на всі кінці, то прибивало до берега, то відгонило назад, і мчало і несло, несло широкими вулицями, завертаючи в численних напрямках, і, коли течія потрапляла до порожнього місця, до площі, Генадій, не в силі вибратись сам, чекав, поки приплине більше води, поки натовп заповнить усю площу й напором винесе його з ями й понесе далі. Іноді його підхоплювала протилежна зустрічна течія, і тоді він плив за нею назад уже іншими шляхами, але так само без напрямку, без бажання, без мети. І от, віддавшись течії, він приплив до пивної, покружляв на місці й улетів просто у розчинені двері.

За столиком, де він сів, не було нікого—він сам. В пивній, як завжди, стояв гамір і сморід. Джаз, сп'янілі вигуки, дзвін пляшок і тютюновий дим висіли в повітрі.

А мать пропашая,
дрянь настоящая,
сестра гулящая,
братішка вор...

виводив джаз, і хтось з відвідувачів підтягав тоненьким писклявим голоском, видзвонюючи на порожніх пляшках.

100 Генадій утопив себе в пиві. За вікнами на вулиці засвічувались вогні і вкладали брук метушливими тінями. Вони плазували, як велетенські ящірки, трансформуючись на сотні дивних потвор.

А коли Генадій залишив на своєму столику порожні пляшки і вийшов на вулицю, його очі бігали, як два човни, навперейми, зупинялись, кружляли на місці і, вдаривши веслами, немов повіками, летіли в вихрять синяву ночі.

На розі двох центральних вулиць, розкидавши сотні різнокольорових вогників: (вони спритно переплигували один через одного, створюючи вогняну чехарду): стояло казіно, зваблюючи перехожих. Генадій зайшов у середину. Круг столів, укритих зеленим сукном, тісною лавою стояли люди й, роззявивши роти, немов загіпнотизовані, сліdkували гроші в шухлядці, що перед тим були призначені на черевики, на одяг, на базар, на ліки... Шухлядка спокійно ковтала кредитки, ні на кого не звертаючи уваги, пережовувала їжу свою, як ремигає флегматичний віл, і знову одчиняла рота, вимагаючи ще й ще.

Обвівши очима залю, Генадій встромив руки в кешені й вийшов на вулицю. Сплюнув призириливо в бік рулетки й, убравши голову між плечей, пішов не зупиняючись.

А вулиця кричала, верещала, гула. Безтурботна мо-лодь, як розсипані коліщата з годинника, вешталась без діла, без потреби, без користи, без ладу. Дикими отарами бродили вони по голому пасовиську, даремно розшукуючи якіхось розваг.

І Генадій плівся, натикаючись на перехожих.

Чого він, власне, ходить? Через що він і досі не був дома?

Через що й для чого він обходив сьогодні майже все місто? Чого він шукає?

Генадій уже навіть не думав про Тамару, не думав про Собачий Яр, ні про себе. Так, з порожньою

головою, що починала трохи завертатися від випитого пива, вимірював вулиці мовчки, похнюпившись.

Механічно витяг цигарку й, помітивши, що нема сірників, може вперше оце підвів голову, щоб роздивитись навкруги, чи не йде хто з вогнем.

За рогом він угледів купку людей, що стояли зіпершись на паркан. Дехто палив.

Генадій підійшов ближче й побачив, що в гурті були хлопці й дівчата.

— Дозвольте запалити? — звернувся він до одного з хлопців і притис цигарку до губів.

Припаливши, він глянув ув обличчя того хлопця, що простяг був йому запалену цигарку, поглянув, щоб подякувати, але не промовив і слова, а скорчився і скам'янів.

Перед ним стояв Корявий. Очі в нього теж забігали, шукаючи порятунку, за очима плечі, потім руки, а тоді, він увесь, як вуж скрутнувся і, розмахнувши руками, побіг просто через вулицю.

Тепер Генадій уже не замислювався, чи Корявий то, а чи ні. Він упізнав його. Закричав так, що звернув увагу перехожих, і з тим же диким криком кинувся вслід за Корявим, що силкувався десь раптом подітись, шезнути, провалитись крізь землю. Вулиця зупинилась, завмерла.

Генадій ввесь зібгався, скочив і звалив Корявого додолу.

Збіглася юрба, як на сполох, — юрба, що завжди сходиться на всякі пригоди з роззявленими ротами й зацікавленими очима.

Корявий пручався, силкуючись видертися з-під Генадія, що наліг на нього всім тілом.

— Це він! він! — хрипів Генадій і обводив натовп поглядом.

— Хто — він? Хто? — перешіптувалися між собою люди, не знаючи, кому співчувати: чи Генадієві, чи Корявому.

— Хто ж він ?

— Він ! Корявий !.. Корявий !..

— Корявий !

— Корявий !!!

— Корявий !!!

Натовп розступився, даючи пройти міліціонерові.

І повертаючись із району, Генадій нервово шепотів:
„впіймався, впіймався, впіймався...“

— Швидше додому тепер, до Тамари !..

— Скоріше б розповісти їй про це !..

— На візника ! так ! швидше !..

сам із собою розмовляв Генадій.

Тамара ще не спала. Сиділа так просто, нудьгуючи.

Почувши сильний стук у двері, Тамара боязко виглянула в вікно й побачила вперше після пам'ятної ночі Генадія. Він стояв на однім місці, витягшися й простягнувши наперед руки, без картуза, з розпатланим чубом і розгубленим поглядом. Тамара не знала, що їй робити: виходити чи... удати, що її нема вдома, і обережно одійти від вікна. Вона перепитувала себе по декілька разів — що примусило його, Генадія, прийти до неї так несподівано, так раптово. Вона знала, певна була того, що Генадій тепер ніколи не прийде до неї. Вона чула з десятих вуст, що його товариші цілими днями глузували нишком з нього, згадуючи й про неї, і все це вкупі переконало її в тому, що пам'ятної ночі було їхнє останнє бачення.

Але він прийшов. Прийшов тоді, коли вона втратила вже всяку надію.

Другий стук перепинив її роздум. — Піти відчинити ! І тільки вона наважилась підійти до дверей, як інше почуття зупинило її нагло й різко. Це був сором. Чого, — вона не знала, та й не домислювалась. Знову нахлинули думки, все старе, передумане на всі лади...
Таке нудне, пережоване, марудне...

Але, коли після цього вона виглянула в вікно, Генадія вже не було.

5

Заля окрсуду ледве вміщала всю публіку, що зійшла на процес Корявого.

Підсудний сидів, оточений вартою, й посміхався. Так може поводитись тільки людина пропаща, тільки покидьок, якого скоро викинуть геть із життя.

Генадій, розповівши все, що з ним трапилось пам'ятної ночі, сидів на лаві.

— Покличте Тамару С.!

Вона ввійшла зовсім нечутно, нахиливши голову, щоб не бачити тисячі очей, що пронизували її наскрізь. Вона ховала своє обличчя, щоб, буває, не зустрітись око в око з кимось із знайомих. Вона притисла руки до грудей і йшла, як на страту, покірно й боязко. А довкола юрба — дикуни з незнаних островів — аматори пригод і злочинів, ті, що збігаються тисячною юрбою, коли трамвай роздавить кошеня.

Вона йшла складати зізнання, говорити правду, розривати душу свою. Генадій дивився на неї чомусь із страхом, ніби був винен перед нею й боявся, щоб вона не виказала на нього правди. Але, побачивши його, вона сміливіше ступила наперед і стала перед судом.

Вона почула голос, що запитував її:

— Ви Тамара С.?

Вона хитнула головою на знак відповіді.

— Суду треба відповідати голосно, — зауважив їй той же голос.

— Ви наречена гр. Генадія Р.?

— О, так, я — наречена його! — вигукнула Тамара.

Прокурор посміхнувся. Вона помітила його посмішку й закліпала від сорому очима. „Через що (подумала) я не можу говорити сміливо, не соромлячись, про свою любов?“

— Це з вами трапилось нещастя в Собачому Яру? — запитав той же голос.

104 Тамару мов би пронизало це запитання. Вона швидко поглянула в бік Генадія. Він, їй здалося, аж підвівся із свого місця. Перед її очима обернувся навколо себе цілий світ. Що відповісти на запит? Вона перевела очі на Корявого — той одвернувся й сплюнув. Її мов підхопило вихром, ураганом, підняло вище голів юрби й понесло, як зернину піску в безмежній гарячій пустелі. Момент — вона нічого не бачила. Тоді знову все сплило перед очима. Поглянула на Генадія. Брови суворо зійшлися на його блідому обличчі. Але ні! Ось його обличчя підпливло до неї так близько, під самі очі. Сумне, але лагідне. Губи мов би проказували: Тамаро... мовчи... і не відпливло назад, а нагло відскочило, щезло.

По юрбі пробіг шелест, наче вітер прошумів у осінньому листі.

— Так, зі мною!

Юрба вимовила один звук: „а“, довгий, шиплячий, хрипкий, звук здивовання, й прокурор промовив „а“ — стисло й чітко. А з лави підсудних — придушений сміх.

Тамара не могла вдержатись і глянула на Генадія. Від погляду її він якось посміхнувся й зрушив раменами. Вона перевела очі знову на суддів.

— Що ви можете викласти суду?

Все пережите сплило перед неї. Закривавлена голова... розбещений п'яний гурт... Вона від хвилювання прикусила губу — і кров стекла на підборіддя.

Голос перепитав удруге, підкреслюючи кожне слово. Що ж сказати?...

Ось Корявий... Брудна ніч... бр-р-р!... Корявий... потвора... Генадій... прокурор... Собачий Яр... усе заплигало, замиготіло, сплелось в клубок, у світляну пляму й почало вимотувати з серця нитки... О-о-о!... я впаду... падаю...

Дзвоник із столу суддів перетяв гамір. Її збризнули водою й поклали на лаві. Генадій сів поруч. Вона розплющила очі.

— Гень, ти коло мене... підведи мене... о, так...

— Ви можете відповідати? Чи покликати лікаря?

— Можу...

— Ми вас слухаємо...

Вона почала не одразу. Довго вдивлялася Генадієві в обличчя, не то з докором, не то з благанням, але він нічого не міг зрозуміти.

Заля вщухла. Тоді її слабкий голос прозвучав серед тиші лагідно й спокійно.

— На мене напали пізньої пори... Я вийшла з дому... і... в яру...

... вона посміхнулася крізь сльози й просто глянула на Корявого:

— і от він... перший... а за ним...

... вона замовкла на мить, ніби пригадуючи, й продовжувала далі:

— а потім, не знаю звідки, прийшов він — Генадій... але його вдарили по голові чимсь залізним... він упав... а я не одходила від нього ні на хвилину... сиділа й голубила його поранену голову... а тоді... тоді... все...

... крізь силу видавила з себе Тамара останні слова.

Генадій сидів скам'янілий, нахилившись і стисши голову в руках. Йому здавалось, що на нього дивиться вся заля й насміхається над його горем, над його соромом. В залі було надто тихо, і він почув десь з другого кінця слова, що торкалися, як йому здалося, саме його. Може то говорили й не про нього, бо він не добрав тих слів, але вони ще дужче нахилили його, ще дужче руки стисли голову, і тепер, йому здавалось, він ніколи вже не зведе очей, щоб поглянути довкола себе.

Гілки вистукують у шибку одноманітно й методично. Инколи, немов лапкою звірячою, зашкребуть по шибці й знову сиплють дріб уривчасто, повільно. Крізь вікно зазирає надніччя й кладе тіні смугнасті й довгі. Голова Генадія видається на стінці чудернацькою

106 фігурою. Вона переломлюється в кутку й стає схожою на розгорнуту, обгризену й пошматовану книжку.

Гілки вистукують глухо й одноманітно.

— Тамара...

Думки носяться в голові, як метелиця.

— Наречена...

В уяві спливає ніжний теплий голос її.

Мозок працює нервово з перебоями.

Генадій схилився край столу, убравши голову між колін.

Він силкувався уявити собі нещастя Тамари, але натомісць тільки сіра пляма й порожнява. Щоб викликати хоч будь-яке уявлення, він пригадував усі слова її перед судом. Він пригадав і ніч у яру і аж далі, коли він чекав Тамару в гайку на гулянці. Він роздумував над кожним клаптиком того, що пригадував, над кожним словом, над кожною літерою, і в усьому він шукав виправдання. Для кого — для себе? Але ж він ні в чому не повинен... Може для Тамари? Але чи повинна ж вона? І в чому власне її можна обвинувачувати, щоб потім шукати виправдання?

Так сидів і роздумував Генадій один у кімнаті, один серед ночі. Голова його переломлювалася в кутку й ставала схожою на розгорнуту, обгризену й пошматовану книжку.

Гілки зацокотіли в шибку схвильовано, настирливо.

Йому здалось (він схопився з місця), що за дверима голос проказав: Гень...

Прислухався.

Голос ніби вдруге назвав його ім'я. Голос був схожий на Тамарин, так — на її голос... він давно вже не чув цього голосу... а може то він помилився... що ж робити — відчинити чи ні...

Ображене самолюбство чоловіка, самця, настирливо різало голову: не пустити... нехай іде, звідки прийшла... вона тепер не моя...

— Гень...

утре́те проказав той же самий голос.

Генадій не зважувався підійти до дверей. Думка не пустити розросталася все більше й більше. Вона заполонила весь мозок, всю його істоту. Не пустити, не пустити!.. — барабанило в голові, як у порожній діжці. Не пустити!..

Він, ніби почув раптом, що хтось одчиняє двері. Миттю кинувся він до дверей, вхопився за ручку й процідив крізь стиснуті зуби: „не пущу!..“ Але втримати дверей не міг чомусь — і на порозі стала... вона, Тамара! Генадій поступився з дороги.

— Чого ти прийшла до мене?..

— Я прийшла й до себе: адже я твоя наречена, — так просто відповіла Тамара і сіла на його ліжку.

— Але я не можу тепер побратись із тобою... бо, ти ж сама розумієш... навіщо тобі говорити... В усякому разі ти не смієш заходити без попередження до мене...

— Ха-ха-ха!.. Не смію?! Хто це тобі сказав? А давно я сміла робити все, що хотіла? Га?.. Давно?

— Залиш мене зараз же! Мені бридко дивитись на тебе...

— А мені не бридко дивитись на тебе, що ти такий мізера, такий нещасний із своїми переживаннями й муками. Ти не знаєш тепер, навіть ким я тобі довожуся, бо ти хочеш примусити себе гадати, що я тобі відтепер зовсім чужа, ба, навіть, більше того, ти хочеш всю провину звернути на мене, хочеш вважати мене злочинницею!..

— Замовкни... годі!..

— Гень, ти не можеш мене лаяти, ти не маєш...

— Слухати не хочу! Чого ти прийшла? Мучити? З тебе ще не досить того, що я не можу вільно в очі нікому дивитись, що мене висміюють на кожному кроці — гарна, мовляв, у тебе жінка, опаскуджена...

— Чим же я винна?

— Годі!

— Гень...

— Залиш мене!

— Ні, не залишу, мені ще треба...

— Нічого тобі від мене більш не треба! Геть!..

— Гень, одну хвилину...

— А, просиш вибачення? Ні, пізно!..

— Гень, опам'ятайся...

— Змучила, знеславила, та ще й прийшла насміхатись, радіти!..

— Гень... я не...

— ... винна!..

просичав Генадій.

Не тямлячи нічого, він ухопив її за волосся, а в руці блиснув ніж. Він ще відчув, як напружились м'язи, а тоді рука знялась над головою.

— Корявий?! Корявий!..

— Де?

Генадія струсонуло.

— Ти Корявий! — дико скрикнула Тамара й замовкла.

Закривавлений ніж випав з руки і вгруз у підлогу поруч її голови.

Генадій витер спітніле чоло.

Тільки гілки одноманітно вистукують у шибку.

Сходила ніч.

Рот скривила усмішка:

— Корявий...

.....

Генадій замовк.

6

У вухах ще брєніла його уривчаста мова. Я почував себе негарно перед своїм товаришем і жалкував, що примусив його розповісти про своє одруження. Про одруження. Але ж він про це й слова не сказав. З ким же він одружився? Хто ж тепер його дружина?

Генадій, певно, вгадав мої думки й, уже посміхаючись, сказав:

— Тебе дивує, напевно, що так закінчилася моя пригода? Я бачу, що ти хочеш знати, з ким же я одружився? Так? О, на це в мене проста відповідь. Стривай, хтось стукає... я зараз...

Він вийшов і за хвилину повернувся, але не сам, а з нею. Я кажу з нею й розумію під цим словом дружину. Він так і сказав мені: — Знайомся, це моя дружина...

Я промовив своє ім'я й потис руку... Тамари? Коли це так — тоді я мушу сказати, що вона була зовсім жива, тоб-то, не мертва. Я нічого не розумів із цього всього й чекав, поки вона вийде з кімнати, щоб запитати в Генадія, що це все мусить означати. Але вона не скоро вийшла і весь час розповідала мені, як навмисне, про якихось мерців, щоб подратувати мене. І коли вона врешті лишила нас удвох, я не міг далі стримувати свою цікавість і звернувся до Генадія.

— Ха-ха-ха!.. — розреготався він.

— Не гнівайся на мене, друже, — звісно, я поясню тобі це непорозуміння, як ти кажеш...

— Може я прослухав, може я не так зрозумів твоє оповідання, але, скажу тобі по щирості, я нічого зараз не розумію. Хто ця жінка — та сама Тамара чи друга?

Генадій знову розсміявся, але на цей раз якось нервово, роблено. Він знову затулив обличчя руками, як і на початку свого оповідання, і тоді тільки почав.

— По-перше, я не скінчив оповідати, а через те тобі й здається нерозумілою ця історія. Слухай же коротко далі.

.....

7

... Чи то була галюцинація, чи тільки уявлення, але коли все зникло, Генадій почув виразний стук і тихий голос Тамари:

— Гень, можна до тебе?... Пробач, я на одну хвилинку...

110 І вже коли ввійшла в хату:

— Ти сам, а мені здалося, що в тебе хтось є. Ти блідий!.. Гень, що з тобою?

Генадій не міг і слова промовити. Він стояв проти неї, ховаючи погляд, збентежений і занепокоєний. Сором заливав йому лице, сором за ті думки, що тільки покинули його. Може після тих думок, після тієї блудної галюцинації, а може після всього часу, що виснажив у край його нерви й мозок, він сам собі здався таким бридким, самодуреним, заблулним.

— Гень...

знову обізвалась до нього Тамара, —

— що з тобою?..

сказала й ступила до нього з розкритими руками.

І Генадій насилу спромігся видавити з себе:

— Нічого... так... трохи голова розболілася...

Він мусив їй хоч збрехати, тільки не мовчати. Голос трохи збадьорив його, і він, як і колись у Собачому Яру, промовив:

— Пробач мені, Тамаро... що я не міг стати тобі на поміч...

— Його засудили... — ніби не розчувши Генадієвих слів, промовила Тамара.

— Кого?

— Корявого...

— Корявого?!

— Так, його...

Мовчанка.

Тамара одійшла від Генадія, а він залишився стояти на однім місці, з неясними думками і ще під свіжим вражінням від її приходу.

За стіною годинник проказав — дванадцять!.. Тамара схопилася.

— Пізно вже, мені треба йти додому. Прощай, Гень, —

озвалась вона до нього й простягла руку.

Генадій схопив ту руку й міцно стис.

Тоді Тамара вдруге промовила:

— Гень, прощай...

але не сходила й стояла, ніби прикута до місця.

І Генадій, усміхнувшись до неї, сказав:

— Дуже вже пізно, Тамаро, залишайся в мене, а ранком разом підемо просто на роботу...

8

... скінчив Генадій своє оповідання, і я вже не допитувався в нього про одруження.

Чи довго я був у нього — не знаю. Але, коли я вийшов, місто вже спалахнуло блискучими вогнями й розпочинало танок електрики, світла, тінів і руху.

Довго я ще блукав вулицями, розглядаючи кожен знайомий шматочок, кожную рису, кожную крапку. Все нагадувало мені моє минуле життя; кожний шматочок, кожна риса, кожна крапка розповідали мені мою власну біографію. І я обцілював кожную дорогу мені ознаку, кожную, пам'ятку і радів, і не міг уявити собі, як замінилось моє місто за 78888 відрізків часу.

— Нове місто! Нові люди! Нові будівлі!

Що ж іще я міг сказати, щоб поставити кінцеву крапку?

Харків. 1928

ТЕРЕНЬ МАСЕНКО

ТУГА ЗА МОРЕМ

Лісту - композитору

Там, на півдні синім, над тобою
Вічний розбрат клекотять громи...
З шумом вулиць, млявою юрбою
Не зіллеш гарячого прибою,
Не хлюпнеш, не гримнеш і на мить.

І в-ві сні холодному вночі
Не примчать вітри твої солоні,
Щоб розпалені жагою горна скронів
Віковим неспокоєм змочить.

То на півдні з молодим лицем
Берегам та бурунам напроти...
... Від втоми, самоти й нудоти
Я поплентавсь на якийсь концерт.

Тут отруйну втому розлива
Чепурна, блискучо - зимна заля.
Плеще в стіни млосна, нежива
Анемічна пісня хутірського жалю.
.....

Де це? Звідки цей удар?
Ще один, грізна, роздерта гама,
Ніби землю змито під ногами,
Ніби стіни разом з берегами
Затопила, рознесла вода.

Над водою чорні хмари мчать
І громи рокочуть над водою
Та над піною, гарячою, рудою
Блискавки із чайками кричать.

Кида вітер тисячами тон,
І живі, важкі зелені милі
Олив'яне небо роздавили,
Аж за обрій хлюпає потоп.

Та над пеклом, що кипить, реве
Десь під хмарами блакитна мрія,
Десь на хвилях парус майоріє,
А його вода солоне реве.

Десь на морі тонуть кораблі
І над морем чайки дико плачуть,
Що ніколи кораблям не бачить
Голубої, теплої землі.

І як завтра небо зацвіте,
Море ляже вимитим агатом,
Вийдуть сонячні закохані дівчата
Рано - вранці з моря зустрічати
Дорогих, сподіваних гостей.

„АРСЕНАЛ“

ПОДАЄМО КАДР З НОВОГО ФІЛЬМУ
ВУФКУ, „АРСЕНАЛ“, ЩО ЙОГО СТА-
ВИВ ЗА ВЛАСНИМ СЦЕНАРІЄМ РЕЖИ-
СЕР О. ДОВЖЕНКО, ВІДОМИЙ ШИРО-
КИМ КОЛАМ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬ-
КОЇ СУСПІЛЬНОСТІ СВОЇМ ФІЛЬМОМ
„ЗВЕНИГОРА“. НОВОЮ КАРТИНОЮ
ТАЛАНОВИТОГО РЕЖИСЕРА УКРАЇН-
СЬКА РАДЯНСЬКА КІНЕМАТОГРАФІЯ
РОБИТЬ ВЕЛИЧЕЗНИЙ КРОК ВПЕРЕД,
ПОДАЮЧИ В ВИСОКОХУДОЖНЬОМУ
ОФОРМЛЕННЮ ПОТРІБНИЙ ПРОЛЕТА-
РІЯТОВІ ГЛИБОКО - РЕВОЛЮЦІЙНИЙ
ЗМІСТ.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

Море! Море! Мертвих не винось!
Хай схвильовані, ясні, простоволосі
Не порвуть в одчаї русі коси,
Хвиль твоїх не проклянуть ізнов.

Ви, чайки, гукайте в далині,
Хай на крилах сонце, наче мрія,
Парусом далеким їм замайоріє,
Хоч добу надією повіє
Любий парус з моря глибини.

Парус сонця в чайки на крилі,
На крилі вчорашня синя піна...
— Чом оглянувсь?!

.
. Тільки піяніно,
В штормі звуків ураганний Ліст.

АДА НЕГРІ

СТАРІ КНИЖКИ

З ІТАЛІЙСЬКОЇ ПЕРЕКЛАЛА МАРІАННА ХМАРКА

Від вас на серці холод крижаний,
Старі книжки забуті і суворі!
Нащо мені згадки старовини,
Коли проміння у шибках прозорі?

Коругви, замки і славетні герці...
Безумства пап і принців, і царів...
Нових троянд моє бажає серце,
Заллятих золотом пекучих днів.

Чи вас не збудять вигуки життя,
Старий граніт і мумії похмурі?
Ті вигуки, що з вулиці летять,
Як вітра свист, як порив бурі.

Безфарбні маски тиші вікової,
Засохлий лист померлих вже часів.

Філософи, тирани і герої,
Чи збудить вас луна сучасних днів?

Колись і ви пройшли життєву путь.
Мана принадна для думок питливих
Змінила й вас. Ота мана примхлива,
Що люди здавна істиною звуть.

Померлим мир... Але хвилин потоки
Для наших втіх не довгий час живуть.
Чому для цвілі зупиняти кроки,
Коли в майбутнє наші дні женуть?

Пустіть мене, туди я хочу йти,
Де паростки науки взеленіли,
Де в шумовінні, по новій путі
Чуття людського йдуть червоні хвилі,

Де б'є сокира і крицевий молот
У захваті робочого життя.
Неси мене у їхнє чисте коло,
В спіралях диму чорний паротяг.

Пустіть мене, я хочу до ланів,
Де колоски вітрець до себе горне,
Де кров і піт щоденної борні
Під засів нив угноїв поле чорне.

Широкі крила розум мій зовуть,
Веселий гай мене до себе кличе.
Мерці, простіть! Я йду в зелену путь
З квітками в серці, з сонцем на обличчі.

ІВАН КИРИЛЕНКО

З приводу новітньої повісті „Кучеряві дні“

Івана Кириленка новітня повість „Кучеряві дні“ тематичним настановленням дещо нагадує Л. Первомайського „Плями на сонці“. Конкретна подібність між обома творами полягає в спільній для обох постаті головного героя, легкодухого комсомольця, що не витримує спокус із боку дрібнобуржуазного оточення і порушує комуністичну етику. В обох творах протиставлено виробниче пролетарське оточення з його партійним стрижнем — дрібнобуржуазним прошаруванням, в обох герой похитується між двома соціальними впливами і рівнобіжно з цим переходить од одного невірноваженого психічного стану до іншого.

Обидва твори ставлять на художнє обговорення одну проблему: плями на сонці або ж ухили ідеологічно-побутові, так мовити б, серед комсомольців, та способи до їх — ухилів — виправлення. Коротко, це є проблема комуністичного перевиховання. Таким чином, і „Кучеряві дні“, і „Плями на сонці“ треба характеризувати як твори спільного жанрового гатунку, що ми б його визначили епітетом — показово-проблемний і визнали б за найхарактерніший для першої доби розвитку пролетарського реалізму.

Од першої доби розвитку надто довершених творів сподіватися ще зарано, але в наших, тимчасом недовершених, а то й недороблених просто, спробах повинні бути і свіжі яскраві місця, і повчальні помилки, що їх усвідомлення може полегшити подальші кроки.

Основна прикмета і відміна від повісті Л. Первомайського помітна вже в самому наголовку: „Кучеряві дні“, де наголос зроблено, очевидно, на першому слові. „Кучеряві дні“ виглядають значно різноманітніші, строкатіші і складніші чи, в кожному разі, заплутаніші як „Плями на сонці“. Л. Первомайський у своїй повісті зосереджував увагу на місцях показово-побутових і виявив нахил до художньо суворої економії в описових засобах та мальовничих моментах. Він досяг тим глибини в відтворенні соціально вузького, замкненого, провінційального життя. І. Кириленко, навпаки, волів відбити всю пишноту і многобарвність насиченого життя в центрі. Такому завданню відповідають різноманітні описові засоби, що завжди беруть настановлення на барву, на колір, і відповідно добрані мальовничі й напружені моменти в оповіді. І. Кириленка проза стремить до насиченої і напруженої мальовничості, і це наявне стремління погоджено в ній з характерним товариським інтимізмом, що зчаста характеризує тон оповіді і навіть звичайно його характеризує. На фоні повноцінного життя І. Кириленко намагається показати живу людину, переважно

116 в її ідеологічно-побутовому житті, переплітаючи мотиви біо-психологічні з ідейно-психологічними. В певній мірі, це йому щастить зробити, і власне всі його постаті переховують хоча б деяку життєву ймовірність, але дається читачеві в знаки, що автор замало рахувався з принципом художньої економії. Він, здається, не понехтував ніяким із йому відомих способів літературного малювання і не занехав жодної більш-менш придатної для „Кучерявих днів“ сцени.

Дещо тут пояснює дата під останнім (9-м) аркушем повісти: „Харків, січень-лютий 1928 р.“, тоб-то в найкращому разі два місяці. Цифра, звичайно, неприпустима, бо не тільки для оброблення за класичними зразками, а навіть і для простої художньої коректи не залишає авторові часу. Автобіографічний штрих із першої сторінки повісти — „він має дванадцять навантажень і всього лише двадцять чотири години на добу“ — цілком виправдати письменника не може. Треба відзначити певну письменницьку похапливість, як типове явище для нашого літературного оточення, явище шкідливе, хоч і є з нього часто не ганьба, а нещастя.

Сім розділів повісти, що має деяке право і на назвисько роману, бо навіть загсівським одруженням щасливо закінчується, насичено матеріалом у кожному досить різноманітним, так що класичний розподіл по розділах дрібніших, по „главах“ був би тут більш доречний. Евентуальну його доречність підтримує також іронічно-авантюрний характер оповіди. Пригоди героя Никодима Гринюка, синьоокого комсомольця, що ніколи не був песимістом, та й так і не зміг таким стати (чи на такого перетворитись), і героїні Катрі, звичайної комсомолки з фіялковими очима, що в біо-психологічному плані переходить од Никодима до Лазька, він бо мав бути витриманіший і простіший, рівняючи до першого, інтелігента, а в плані ідейно-психологічному від захоплення чи просто зацікавлення троцькістською опозицією до широкого каяття перед партією, подано в співчутливо-іронічному освітленні, коли вони хитаються. В їх пригодах беруть участь допоміжні постаті: із боку Н. Гринюка — Мері, жінка інженера Купого, а в минулому — активна співробітниця білогвардійської контр-розвідки Сандомирська, його сусідка по квартирі, а з боку Катрі Павленкової в першу чергу — конторщик Антін, що її спокушає відвідувати збори опозиціонерські таємні на Садовій, № 6. З постаттю Мері приєднується до заплутаного жанрового комплексу повісти мотив детективний

Дія відбувається на тютюновій фабриці (треба пригадати, що дія в „Кучерявих днях“ відбувається на зборах і засіданнях, підчас випадкових зустрічей та нагальних гострих розмов і на самоті в героєвій свідомості, коли він сидить у кімнаті чи занепадає в пиварні). Важливу допоміжну роль відіграє секретар партколективу фабрики і член бюро райпарткому, вусагий товариш Лємов. Він виступає, переважно, на ролі оповідача і своїми виступами сполучає тематичні мотиви, зв'язані з іншими постатями.

У другому розділі розповідає він за трагічну загибель начштаба Семена Колючки, що загинув через ту ж таки Мері, тоді шпигунку Сандомирську. З приводу цієї оповіді:

„І не міг ніяк збагнути Никодим: „Нащо це все? Нашо стільки крові, звірячої суворости, невимовности, люти?“ — Всередині ворухнув крилами чорний птах образи: на людей, на життя, на весь світ“.

(52 ст.).

Тут можна законстатувати одну характерну рису Кириленкового письма: виявлюваний в ньому нахил до контрастних протиставлень, які автор уможливорює соціальними передумовами та не показує їх психологічних умов для даного в повісті конкретного випадку.

Зміни, що відбуваються з Никодимом Гринюком, цілком можливі для його соціального типу, але виникають вони надто раптово, навіть і для юнацького механізму умовних рефлексів. Тимчасом, звичайно, батьківська ніжність („у Ломова сьогодні свято: народився син, якого з такою ніжною нетерплячкою чекав зворушений батько“) перед 10-ми роковинами Жовтня з суворістю військових споминів 19-го року сполучається в особі т. Ломова досить природно, хоча й тут може вразити вухо надто простолінійне протиставлення цих антитетичних якостей.

І. Кириленко свої мотиви зчаста розвиває за діалектичною схемою, протиставляючи протилежності і знаходячи після того їм синтезу. Переведено такий принцип розвитку доволі таки спрощено, але з цікавою послідовністю так по лінії ідейно-змістовій, як і по формально-художній.

Основний мотив повісті, пригоди Никодима, розвиваються так, що в першому розділі на початку герой — був, як усі, кучерявий і радісний, і всі звикли бачити його піднесеним і палким юнаком, хоч і був у нього батько, лікар земської лікарні, а до комсомолу він прийшов, скінчивши вищу початкову школу. Працює з честю в райкомі за агітпропа і дивиться на життя очима закоханого, що милується зі своєї нареченої. Тезу підкреслено навіть таким — на самому початку — рішучим висловом: „Сум ніколи не мережав його чола, не тьмарив широко розкритих очей“. Але: „десь у глибині ворухнеться незрозуміле почуття, ображене байдужістю, вбивчою холодністю міста“. Дрібні розходження з оточенням нагромаджуються, накопичуються. В особистому плані (паралелізм двох планів характерний для архітектоніки твору) відбувається розрив із Катрею, що через низку розмов доходить катастрофічного непорозуміння в розділі сьомому, в кімнаті Никодимовій. А в пиварні доходить катарзису й (термін, іноді вживаний для поезій і трагедій) розходження з комсомольським колективом. Там відбувається, поперше, неприємна зустріч при дверях із міліціонером-комсомольцем, що впізнає агітпропа, а подруге, ще гірше

118 непорозуміння з „повією“, від неї ж п'яний Гринюк несподівано вислухує таку тираду:

„— Хіба ви не той... як його, вибачте...

— Звичайно, не той... Треба краще придивлятися, любий товаришу, бо так можна в неприємну історію вскочити. Як же, іду з активу, не поспішаю, хочеться подихати свіжим повітрям — і раптом така зустріч. А ще й агітпроп - активіст“.

(214 ст.).

Нарешті виникає перед Гринюком, що йому сум ніколи не мережав чола, спокуса самозгуби — „і нема йому ніякого діла ні до райкому, ні до опозиції (шукаючи Катрю, він раз відвідав збори — Прим. наша), ні до КК. Тільки Катрі шкода. Та що ж, хай поплаче. Сама винна. Хіба він, Никодим, не любив її“.

(221 ст.).

Втручання Катрі з Лазьком, що зайшли випадково, рятує життя героєві:

„Катря, бліда і схвильована, мовчки дивилася на знівченого Никодима, і невідомо, яке почуття переважало в неї: чи жаль до нього, чи просто звичайний собі страх перед неприємністю? А Лазько вже поклав собі в кешеню револьвера і допитливо вдивлявся в потьмарені Никодимові очі“.

(223 ст.).

На останніх сторінках І. Кириленко подає вже синтезу, іменно, як антитезу до антитези, і вона починається з того, що героєві

„... раптом стало страшенно соромно за себе. Смертельна блідість зникла з обличчя так несподівано, як і прийшла. Тепер воно червоно пашіло соромом, і Лазькові пальці, що лежали на Никодимовій голові, раптом відчули приємну теплоту його вух“.

(225 ст.).

Герой зустрічає з боку найближчих товаришів моральну допомогу, що в аналогічних випадках, коли вони насправді кояться, не завжди бачимо. Лазькова батьківська нотація непогана й доволі природна.

В розвитку другого мотиву інтриги „Кучерявих днів“ знов таки маємо два виразні плани, де паралельно відбуваються особисті переживання героїні та її опозиціонерські пригоди на Садовій.

Катря характеризується без зайвого психологізму, помітного в постаті Никодима, а тому вчинки її та зміни в ній значно ймовірніше вмотивовані з боку психологічного, зате зовсім залишилась невмотивована соціально причина її відвідування зборів на Садовій, куди її затягає Антін. Очевидно, треба на це дивитися лише, як на непорозуміння з нею, характерне для її індивідуальної раціоналістично - чуттєвої вдачі, а не для її соціального типу. Нам здається, що Катря типізована почасти і як певний психологічний тип, хоча б у властивому їй способі знаходити особисту і соціальну рівновагу повільним шляхом, рівночасно через інстинктивне намацування та через свідомі сумніви.

Типізовано, до певної міри, її поведінку і протиставлено її швидкій раптовій Мері, що поза цими своїми рисами являє собою запозичений

і спрощений літературний манекен, так само як і чоловік її, інженер Куций. Останній, правда, не виступає в романі, хіба що в сцені за стінкою в першому розділі, наявно навіяній „Синіми етюдами“.

Лазько і Ломов ідеологічно згори стежать за розвитком і за діалектичними змінами в ньому у Никодима, в Катрі і ще в одного важливого та цікавого персонажа, старого робітника Івана Олексійовича, ставлячись до всіх трьох терпляче і співчутливо. Змальовуючи ці постаті — нехитливіх комуністів, — І. Кириленко їм надає трохи декоративної статичності і деякої — з точки погляду героїв хитливих — загадковості. В кожному разі, в повісті вони не діють сюжетно. З т. Ломовим ми вже зустрічались. Він двічі (контрасний паралелізм) виступає на ролі оповідача для молодих, і там, де непомітно авторової стилізації, оповідь цікава і повчальна. Друге оповідання про переможеного меншовика залишається в пам'яті.

З Лазька в повісті порядний резонер. Крім корисних розмов, він бере ще на себе сюжетний обов'язок одружитися з Катрею, остаточно заступаючи Никодима і закінчуючи тим роман.

До речі, він на рік молодший за двадцятилітнього Никодима, і з його боку, безперечно, було б витриманіше тимчасом не одружуватися, навіть із Катрею.

Найбільше, чого пощастило в цих цілком і надмірно позитивних постатях досягти І. Кириленкові, — це вкласти їм до вуст природний тон розмови. Поруч із природністю цього тону безпомічно виглядає в автора зовнішній портрет, — приміром, так :

„Людина в окулярах років тридцяти п'яти із зморшками на чолі, з великими виразними губами, з глибокими колодязями сірих очей сиділа за столом і пильно вдивлялася в обличчя одвідувачки“.

До повісті вкрито чимало публіцистичного матеріалу, хоча її взагалі переобтяжено, як ми вже зазначали, матеріалом надто різноманітним. Побіжно згадано всі дискусійні питання комсомольського побуту, що, звичайно, можна було зробити природно. Вражає в повісті надмірна кількість у ній описаних зборів, засідань, нарад, тимчасом як зовсім нема картини цього ж таки тютюнового виробництва, і робітники виникають у ній, лише, принаймні, півгодини тому покинувши варстати, що, звісно, порушує художню рівновагу і заводить у повісті декоративну однобічність.

Опозиційнерських засідань на Садовій 6 описувано з різних приводів три, при чому невідомо, задля чого, власне, вони відбуваються, бо місцевим лідерам — Янському, як виявляється, колишньому меншовикові, та його невдалому адъютантові Антонові ніхто з присутніх ніби й сніпівчуває :

„Антін вважав на великий ефект від цього (переказаного контр - революційного анекдоту — Прим. наша), але побачив, що тільки два - три обличчя мовчки, наче з сумного обов'язку, всміхнулось, решта ж

120 дивилась на нього не то запитливо, не то з презирством. Ефект не вдався". (і т. д. 146 ст.).

Художнє відображення торічних опозиційерських пригод зустрічається в поточній руській прозі (Л. Аргутинская. „В водвороте". Октябрь, № 7, ц. р., наприклад) із тією ріжницею, що там автори, поперше, зосередковують головну увагу на цьому явищі, інші мотиви цій увазі підпорядкувавши, а подруге, дають зрозуміти читачеві небезпеку троцькізму...

І. Кириленко розвиває в єдиній повісті кілька мотивів, що з них кожний можна витратити з успіхом на цілий твір, і через це, натурально, розкидається і жодного не обробляє з достатньою глибиною,—помилка, властива письменникам молодим, але художнього темпераменту не позбавленим.

Що до „формального" — лексично-стилевого — розроблення речі, так само впадає на очі не досить ще організована розбіжність.

І. Кириленкові треба звернути увагу на стиль мови, бо його мова надзвичайно строката й невитримана. Значно краще розмовляють у нього герої, як сам автор. Автор у першому розділі, приміром, уживає такого високого „штилю":

„Хлопці йшли, щоб на добрих дві третини доби потонути в морі громохкого життя, щоб віддати частку себе великий спільній справі.

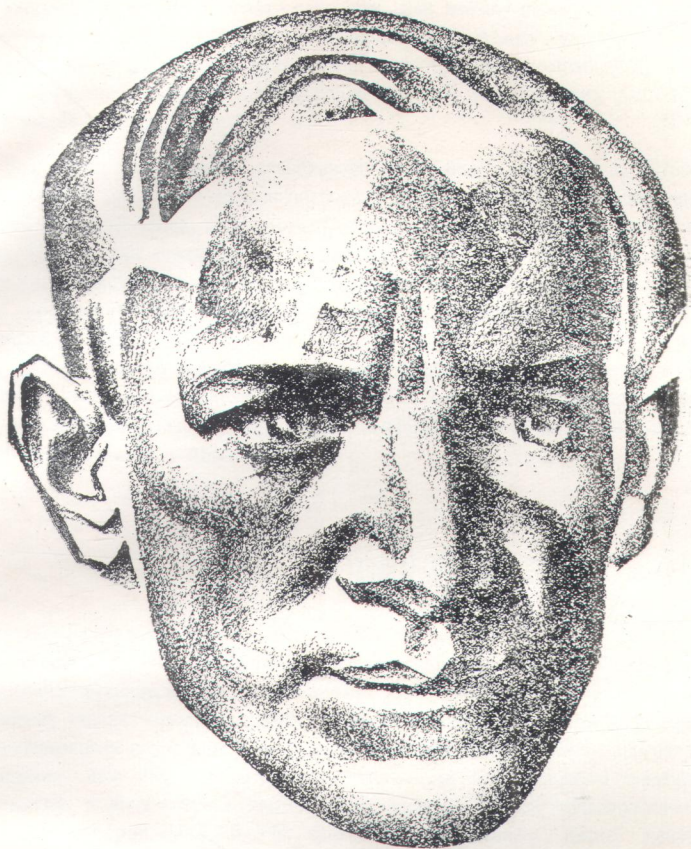
Голубий осінній день послався їм до ніг, як килим на шляху переможців". (9 ст.).

Важко наведену цитату сприйняти краще, як за пародію. Ця облудна високість могла в І. Кириленка залишитися, як спадщина від селянського стилю. Таке припущення підтверджують характерні і не завжди погані наявно сільські образи, вживані в „Кучерявих днях".

Приклади з того ж першого розділу: в Мері „жмут непокірного прядивного кольору волосся", сопіння її чоловіка „нагадує чмихання ковальського міха", Лазько входить до кімнати Никодомової „з портфелем, тугим і опецькуватим, як порося", будинок райпарткому „стоїть собі міцно, наче вріс у землю дебелим багатогалузним корінням", а його кімнати заливає чіткий „шум роботи, наче гудіння чмелів" і т. ін.,—до міських об'єктів прикладаються селянські порівняння

Бракує простоти, від якої І. Кириленко відійшов, аби не владати в спрощеність. Лексично-стилеві помилки рясніють на початку в повісті, а далі стають менш помітні, і тут, приміром, для портретування Івана Олексійовича, згаданого вже, І. Кириленко знаходить доволі просту, але насичену, змістовну виразність.

„— Чи не набридло вам ще гризтись, мов собаки на ярмарку? Аж у вухах гуде... Хай вам Чемберлен присниться.

Аптон Сінклер
Hugo Gellert

БУРЖУАЗНА АМЕРИКА НЕНАВИДИТЬ АПТОНА СІНКЛЕРА. НАШІ „ЕСТЕТИ“ НЕОХОЧЕ ВИЗНАЮТЬ ЙОГО ЗА МИТЦЯ — МОВЛЯВ, ПУБЛІЦИСТИКА. ТИМ ДОРОЖЧИЙ ДЛЯ НАС ЦЕЙ НЕЗЛОМНИЙ БОРЕЦЬ ЗА ПРОЛЕТАРСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ Й ВЕЛИКИЙ ПИСЬМЕННИК, ТИМ ПАЛКІШЕ НАШЕ ВІТАННЯ ЙОМУ. ПОРТРЕТ РОБОТИ РЕВОЛЮЦІЙНОГО АМЕРИКАНСЬКОГО ХУДОЖНИКА ГУГО ГЕЛЛЕРТА ЧУДОВО ПЕРЕДАЄ НАЙХАРАКТЕРНІШІ РИСИ ВЛАЧІ СІНКЛЕРА — ВІДВАГУ БОРЦЯ Й ГЛИБОКИЙ ІНТЕЛЕКТ МИТЦЯ.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

Слова ці належали середніх літ робітникові, що повільно підходив до гурту, доїдаючи сніданок. Він методично кутуляв міцними щелепами, і від того м'ясисте бронзового кольору лице його нагадувало живу істоту, що рухалась і жила цілком самостійно від усього тіла. Коли неповоротна флегматична постать з динамічним лицем спинилась біля гурту...“ (56 ст.).

До речі, тут можна повідомити, що Іван Олексійович Сторчак, цей вічний скептик і протестант, за перебільшеним трохи визначенням зрадливого Никодима, найколеритніший з героїв повісти, вступає в партію. Його заява додає останній акорд до мажорного закінчення повісти. На жаль, кінцівку зіпсовано такими фальшиво побудованими висловами, як „урочистий шум робітничого моря“ та „незламність волі цього залізного люду“.

Цілому творові не можна заперечити певної читабельності. Він цікавий і складною сюжетною побудовою, і тим, що зачеплює вперше в художній українській літературі злободенні політичні питання, що хвилюють партію і пролетаріят.

О. П.

ЮВІЛЕЙ АПТОНА СІНКЛЕРА

1878 — 1928

В вересні минуло 50 років з дня народження Аптона Сінклера, відомого американського письменника. Аптон Сінклер належить до невеликої групи пролетарських, соціалістичних письменників Америки, що створюють ще зовсім молоду соціалістичну американську літературу. Америка, яка лишила Європу далеко позад себе в галузі технічного розвитку, в літературі значно відстає, і тому в ній соціалістична література народилась зовсім недавно і нараховує лише декілька представників. Серед них одне з перших місць займає Сінклер, улюблений письменник і взагалі дуже популярна людина серед пролетаріату Америки.

Сінклер не належить до робітничої класи. Він вийшов з збіднілої шляхетської родини, пройнятої ненавистю до нової буржуазії Америки, і цю ненависть зберіг і Сінклер на все своє життя. Вона напевно і полегшила йому перехід до соціалізму.

Літературну працю Сінклер почав дуже рано, але спочатку це була праця за шматок хліба — виробництво макулатурних романів для вуличних листків, дешевих газет. Поступово починає він писати і художні романи, психологічні, пройняті ідеалістично-гуманним світоглядом. Але рішучим моментом в його творчості був його перший соціальний роман „Нетрі“, якого написав він 1906 р. За дорученням одної газети

122 Сінклер поїхав до Чикаго, щоб ознайомитись з працею і взагалі становищем величезних різниць. Наслідком цього і з'явилися „Нетрі“, що висвітлили не тільки працю різниць, але й такі сторони американського життя, що їх досі не торкались письменники. Це життя американської робочої бідноти, взаємовідносини між підприємцями і їх робітниками. Роман мав величезний успіх і був разом перекладений на 17 мовах.

Сінклер відразу став відомим і серед пролетарських, і серед буржуазних кіл Америки. Але перші визнали в ньому свого оборонця, а другі — ворога і проголосили йому жорстоку війну. Якими тільки засобами не боролася з Сінклером буржуазія, доводячи свої переслідування до того, що письменник мусив друкувати свої твори у власній друкарні на обгортчному папері.

Художня творчість Сінклера йшла весь час в двох напрямках: з одного боку, він не кидав романів, збудованих на опису вузько-індивідуальної психології; з другого боку, він все більш захоплювався широкими соціальними картинами. І хоч існує думка, що перші значно вищі з художнього погляду, але другі відіграли значно важливішу роль в розвитку роману в Америці, а саме роману соціального. Жодний письменник не охоплює так широко життя Америки з її неймовірними контрастами і протиріччями, як це робить Сінклер в своїх соціальних романах „Джимі Гірінз“ — це, трагедія, американського робітника, який іде на війну ради золотих мішків Америки та Європи, занадто пізно розуміє це і вмирає замордований американськими антибільшовиками. „Сто відсотків“ — це, навпаки, історія шпіга - професіонала, який продає своїх товаришів ворожій класі. Величезному страйкові в Колорадо присвячено роман „Король Вугіль“. Відносини між урядом і біржею змальовано в „Президенті Сполучених Штатів“. Картину індустріального життя Америки з його закулісними сторонами подає „Петролеум“. Останній роман „Бостон“ присвячено трагічній долі Сакко і Ванцетті*.

Сінклер соціаліст, і соціалізмом просякнуті його романи. Він ставить собі завданням викривати зворотні сторони американського життя, виявити роль капіталістів в цьому житті і висвітлити тяжке становище американського робітника. В його соціальних романах це завдання виступає так яскраво, що Сінклера часто обвинувачують в тенденційності, в утворенні політичних агіток замість художніх творів. Але Сінклерові не страшні ці закиди. — Він одверто заявляє, що не бачить завдання письменника в „служінні красі“, в підкореності голій естетиці. Письменники, за його поглядом, — це проводирі життя, які ведуть його вперед, і тому вони перш за все мусять розкривати людям очі на темні сторони життя, допомагати людям в боротьбі з ними. А найважливішу темну сторону життя Сінклер бачить в капіталізмі і з ним, поперше, і бореться він.

Дещо в соціалістичних поглядах Сінклера нагадує його походження. Це занадто мирний характер соціалізму. Його герої з робочої класи більш мученики ніж активні борці. Останніх ми маємо зовсім мало. Зате багато героїв Сінклера — це виходці з інтелігенції, які приходять до соціалізму. Такий, наприклад, Тірсіс з „Іспитів кохання“, що багато в чому нагадує самого автора.

Сінклер не тільки романіст. Свої погляди провадить він і в багатьох статтях і книгах публіцистичного характеру. Його „Книга життя“ зокрема яскраво визначає, що розумів Сінклер під назвою „Проводир життя“, яким повинен бути, на його думку, кожен письменник. Це ще суворіша, ніж в романах, оцінка дійсности і вказування шляху до кращого майбутнього.

Твори Сінклера українською мовою: „Кінець світу“, „Самуель-Шукач“, „Джимі Гігінз“, „Сто процентів“, „Мене зовуть Теслею“, „Сакко і Ванцетті“, „Герой капіталу“, „Король Вугіль“, „Нетрі“.

ЛІТЕРАТУРНІ ПАРОДІЇ

БІЛА МАЛПА Й СКАЖЕНИЙ ОГІРОК

М. ДОЛЕНГО

Розмови, розмовки, розмовочки
Між них — скажений огірок;
Правда є, що всі ми це йдемо —
І підеш по сітро в ларьок.

Мордочка малп'яча, вразлива,
Волохаті руки, чотири.
Мету дрібненьку рух мій визнав:
— Кохайтеся, чернобриві.

Від малпи старт, метою надлюдина
Та Винииченкова мораль:
Так попідтинню мріють тіні
Et caetera

Стихійно, мов дрібна буржуазія,
Сховався в фах і в нуд...

І якого на вас треба зілля?

— Ну й ну!..*

Великі дні. Дрібненькі люди.
Гекзаметрами хвиль похмурих.
Тільки спомин зламаний, зіпсутий
Сховано до спец-літератури...

АР - АР

НІАГАРА

І. Ю. КУЛИК

Ніагара — просте ледащо,
Правда, пише вірші...
У Кулика — виходить краще,
У Ніагари — гірше!
Ніагара сміється і грима,
Як нафарбована Прадо,
І все в риму —
Яка досада!!!

КАРПАТИ

МЕЧИСЛАВ ГАСКО

Не дарма, немов шевці — гармати...
(Кров на снігу)...
Научилися матюкати...
(Кров на снігу)...
Віддай сигари — кирпатий...
(Кров на снігу)...
Все одно помирати!..
(Кров на снігу)...
Зимно в Карпатах...
(Кров на снігу)...
Чи ж захоче хто читати?...
(Кров на снігу)...

СА Г - ИЙ

* Редакція звертає авторову увагу на те, що гонорар йому належить тільки за один рядок „Ну й ну“!.. бо решту рядків узято в різних поезій М. Доленга.